

Middelalderparken – et stort og spennende prosjekt. Innspill om innhold: barnehage, nyttehager og dyr

Urtehagen – en ideell stiftelse – har siden 1992 drevet godkjent barnehage; Gamlebyen barnehage, med inne lokaler i Oslo gate 17 og 21 og ute areal i Clemens park. Barnehagen har 72 barn og anses som viktig, med et godt engasjement fra barn, voksne og foreldre. Urtehagen ønsker å videreføre driften, i første omgang på kort sikt i dialog med Plan- og bygningsetaten, men også på lang sikt – i håp om at barnehagen kan inngå som et prosjekt i Middelalderparken.

Urtehagen/Gamlebyen barnehage har vært i nærmiljøet i snart 30 år, og kjenner nærmiljøet og barns behov i området godt.

Vi tillater oss noen innspill om Urtehagen/Gamlebyen barnehage med eventuell rolle i Middelalderparken, og følger det gjerne opp i en dialog om aktuelle planer for parken.

Bilder av barn fra Gamlebyen barnehage som er på tur i nærområdet.

1. Middelalderparken

Middelalderparken er et stort og spennende prosjekt for å levendegjøre middelalderens liv i folks bevissthet. Arbeidet kan også tilrettelegge for bruk av parken med dagsaktuelle oppgaver som kan videreføre tradisjoner og innhold fra middelalderen. Parken skal fremmes som rekreasjonsområde og festivalpark. Det er planer for et kulturhistorisk museum som skal formidle områdets nasjonale betydning.

Det er ønske om en park som del av et frodig, attraktivt og meningsfylt byområde: Middelalderbyen. Mange blir oppfordret til å delta. Urtehagen/Gamlebyen barnehage ønsker å være med.

2. Planer for parken

Det er fremmet flere planer for parken som del av Oslo middelalderby. Mange konkrete tiltak i Oslos middelalderby er likevel stilt i bero i påvente av ferdigstilling av Follobanen, nå anslått til desember 2022.

Follobanen, innerste del av InterCity-utbyggingen sørøstover, skal gå i betongtunnel under den delen av Middelalderparken som kalles Klypen. Det lages en landskapsplan for hvordan Middelalderparken skal opparbeides etter at byggearbeidet er ferdig.

Jernbanelinjen skal bearbeide terrenget ovenfor, over og på sidene av betongtunnelen ned til Vannspeilet i parken. Formålet er å etablere et sammenhengende terreng gjennom Middelalderparken fra bebyggelsen i Oslo gate og ned til vannet.

Det planlegges å skape del av et lite bysamfunn nede ved Vannspeilet, havnebyen Oslos gamle strandlinje. Det er fremlagt forslag om to sjøboder og et båtnaust ved bryggen, samt å bygge opp tre historieriktige bygårder ved Clemensallmenningen. Til sammen skal dette kunne gi både kunnskap og opplevelse av Oslos første bysamfunn.

Andre aktiviteter er også lagt ned til Vannspeilet, som et amfi for arrangementer og daglig rekreasjon og scene i flaten foran. Dette er tenkt lagt nord for Lokomotivverkstedet – egentlig bygget i 1893, men fremholdt som velegnet for formidling og opplevelse innen Middelalderparkens rammer. (Kilde: Middelalder-Oslo. 10 nye skritt (og en god idé).

2.1 Park også for rekreasjon, og «allsidig bruk og aktivitet»

Det anføres i aktuelle planer: «*Eksposering av middelalderminnene skal kombineres med tilrettelegging for bruk av parken som rekreasjonsområde ...*» Og: «*Det legges til rette for etablering av små og offentlige rom på gateplan som innbyr til allsidig bruk og aktivitet.*» (Kilde: Bærekraft i Bjørvika som vedtatt av bystyret.) Vi tenker dette også skal gjelde for Middelalderparken.

Middelalderparken for «allsidig bruk og aktivitet».

3. Lokalisering for aktiviteter

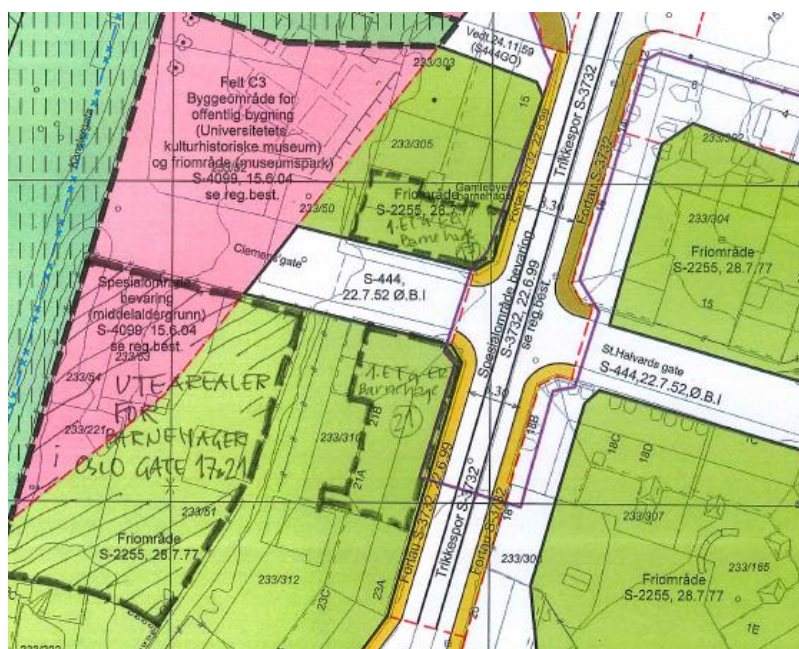
De fremlagte forslag og planer for Middelalderparken synes så langt i hovedsak å være konsentrert om området fra betongtunnelen (kulverten) ned til vannet. Areal på oversiden av kuverten (grå linje på tvers, kartet under) som utgjør Clemens park, er i liten grad trukket med. Det pågår en prosess for dette. Urtehagen/Gamlebyen barnehage vil gjerne delta.

4. Clemens park

Det er i dette arealet – nåværende Clemens park – som Gamlebyen barnehage har sitt ute areal. Arealet er direkte knyttet til barnehagens inne område i Oslo gate 17 og 21.

Det er vedtatt regulering av området, med plass til offentlig bygning: Universitetets kulturhistoriske museum, og ellers regulering til friområde. Gamlebyen barnehage håper fortsatt å kunne være i deler av friområdet som barnehagens uteområde for barnas lek, samtidig som arealet er åpent friområde og tilgjengelig for alle. Dette kan skje innenfor det samlede prosjekt for Middalderpark. Og det kan gjelde barnehagens fremtidige drift, som blir viktig for oss.

5. Clemens park – del av Middalderparken

Clemens park er del av Middalderparken og inngår i det samlede arealet. Dette ser slik ut:

5.1 Middelparken, øvre del

Bildet viser traseen til Follo-banen, lagt i kulvert under jorda. Bane NOR skal dekke kulverten og bearbeide arealet fra den og «ned til vannspeilet». For arealet ovenfor kulverten – opp mot Clemens park og barnehagens uteområde – arbeides det med konkrete planer. Bane NOR har også et ansvar her. Til Clemens park kan eventuelt legges vår aktuelle deltakelse.

6. Clemens park og Urtehagen/Gamlebyen barnehage

Urtehagen har sett på de foreslåtte aktiviteter med plassering i Middelalderparken (som over). Vi tillater oss et innspill om at enkelte planlagte aktiviteter kan legges til området overfor Follobanens kulvert, til Clemens park. Vi er med dette stadig innenfor Middelalderparken, og vi håper det kan kombineres med Gamlebyen barnehages fortsatte drift og inkludering i parkens samlede planer (se under).

6.1 Møtested for mangfold og kultur

Gamlebyen barnehage kan som en del av Middelalderparken fortsette å være et møtested for mangfold og kultur. Barn og unge i bydelen og i Oslo kan få nytte av et tilbud drevet av Urtehagen og Gamlebyen barnehage. Vi har en rik kulturarv i Oslo og Middelalderparken skal kunne gi tilbud til alle lag i befolkningen. Middelalderparken i Oslo.

6.2 Levendegjøring av middelalderens daglige liv, tråder til i dag

Vi ser også dette som et poeng: Middelalderparken skal anskueliggjøre og gjøre levende daglig liv for folk flest i middelalderens Oslo. Det kan være av verdi å trekke en linje fram til dagens flerkulturelle og flerreligiøse Oslo, en mangfoldig by der dagens innvandrere også er gitt plass. Gamlebyen barnehage er åpen for, og er farget av, barn med bakgrunn i flere land og kulturer, i tillegg til Oslos opprinnelige befolkning. Dette mangfold er viktig.

I "Plan for parallelloppdrag. Landskapsplan for Middelalderparken" av Plan og bygningsetaten påpekes det at befolkningen øker dramatisk og det er stort behov for at Middelalderparken kan være til ulik bruk og for barn og unges behov. Urtehagen og Gamlebyen barnehage ønsker å være en del av prosjektet Middelalderparken. Vi vil gjerne være med og gi rom for spennende aktiviteter og arrangementer for bydelenes beboere og Oslos befolkning. Vi vil delta med å sikre formidling av

kulturmiljø og kulturarv og at alle nye bygg der barnehagen eventuelt blir involvert får en estetisk god utforming og tilpasning til de historiske omgivelsene.

Gamlebyen barnehage ønsker å forbli med aktiviteter: inne område i Oslo gate 17 og 21, og ute område med gitt tillatelse i deler av regulert friområde – kombinert med allment åpent friområde, i deler av Clemens park – som blir del av Middelalderparken.

6.3 Plass til allment lekeområde

Arealet skal etter middelalderparkens prinsipper være åpen for alle med konkrete leketiltak for barn, med som husker, sklier, klatrestativ og annet for «*allsidig bruk og aktiviteter*» (se side 2).

Dette er nye lekeapparater satt opp av Urtehagen/Gamlebyen barnehage i dag, som bør kunne vurderes for å bli ivaretatt til fortsatt felles og allment bruk i den kommende Middelalderparken:

Det er over beskrevet et innspill fra Urtehagen/Gamlebyen barnehage om videre drift av Gamlebyen barnehage i den fremtidige Middelalderparken. Her følger to ytterligere innspill fra Urtehagen/Gamlebyen barnehage: Dyrehold i Middelalderparken og Grønnsakhage/Urtehage.

7. Urtehagen/Gamlebyen barnehage kan være delaktig i å etablere og drifte dyrehold i Middelalderparken

Urtehagen/Gamlebyen barnehage kan være delaktig i dette: å etablere og drifte dyrehold i Middelalderparken under Middelalderparkens ledelse. Urtehagen har i flere år drevet barnebondegård knyttet til barnehager. Erfaringer og drift kan overføres til Middelalderparken. Andre instanser kan også være interessert i et slikt arbeid med dyrehold.

Barn lever i nuet og opplever og oppdager verden gjennom egen aktivitet. Urtehagen har gode erfaringer med å drifte en barnebondegård. Vi har hatt dyrehold på Maurtu, tidligere barnebondegård som midlertidig måtte stenger grunnet arbeider med Follobanen med støy- og andre problemer nær Maurtu barnebondegård.

7.1 Opplevelser i nåtid

For barn og unge å få oppleve middelalderen gjennom opplevelser i nåtid, opplevelser der de kan være aktive deltakere samtidig som de lærer om livet i middelalderen kan være et berikende tilbud i tilknytning til Middelalderparken.

Middelalderparken kan være en arena for opplevelse og formidling. Den kan gjøre det mulig for alle å selv kunne få oppleve og forstå hvordan menneskene bodde og virket i middelalderen. Det kan bli viktig å gjøre seg kjent med Middelalderen og sider som kan presenteres. Dette er punkter som kan fremheves:

7.2 Middelalders dagligliv, kost og dyr

Elementer å minne om, og eventuelt videreføre:

1. **Kortreist mat i middelalderbyen.** I tillegg til spesifikke håndverk, drev byboerne med dyrkning av planter, de holdt husdyr, og de hadde tilgang på fiske. Alt dette var viktige deler av middelalderens byliv som skilte seg fra omlandet også med tanke på mat.
2. **Dyrehold og tilgang på kjøtt.** Det er store mengder dyrebein fra utgravninger i Gamlebyen. Ikke bare spiste man kjøttet, men både bein og skinn ble brukt til å lage ting, slik som sko, belter, skaft til verktøy, spinnhjul m.m. Beifunn i Oslo viser at geit var populært i tidlig middelalder, mens sau kom til mer etter dette. Svin sto også på menyen.
3. **Hønsekjøtt.** Man brukte ikke så mye hønsekjøtt som vi kanskje skulle tro, men hønsekjøtt dukket opp i kokebøker fra middelalderes så det ble nok i alle fall brukt i overklassens mat, men også blant vanlige folk.
4. **Egg.** Det syntes ikke å ha vært vanlig å holde høns for tilgang på egg. (Kilde: UiO: Kulturhistorisk museum.)

7.3 Videreføring av dyrehold i dag

Middelalderens tradisjon med kost og dyr kan videreføres i dag, med for eksempel en mindre gruppe geiter og sauer og gjerne høner. Dette er eksempler fra Urtehagens barnebondegård på Maurtu, der det er nyttige erfaringer å bringe videre:

Bilder fra Maurtu barnebondegård etablert og drevet av Urtehagen. Aktiviteter med dyr – og med jule-feiring, der besøk av nissen med ponny inngår.

8. Urtehagen/Gamlebyen barnehage kan være med å etablere og drifte middelaldersk Grønnsakhage og Urtehage

Urtehagen/Gamlebyen barnehage ser spennende utfordringer, og deltar gjerne med andre, i å etablere og drifte Grønnsakhage og Urtehage i Middelalderparken.

8.1 Hager i middelalderen

Skriftlige kilder forteller oss om en utstrakt og vanlig bruk av grønnsakhager i middelalderbyene. Navn referert til gress, kål, kvann, løk og humle, og nevnes i de ulike lovene som gjeldt i middelalderen. Det var områder som var avgrenset med gjerder, hvor man dyrket urter og grønnsaker, kanskje til og med frukt. Det var også hager for urter. (Kilde: UiO: Kulturhistorisk museum.)

8.2 Grønnsakshage

Grønnsaker, frukt og bær var en del av kostholdet i middelalderen. Løk er en av de eldste dyrkede grønnsakene her til lands. Kål omtales flere steder. Erter og neper ble dyrket. Grønnsaker, frukt og bær var en del av kostholdet i middelalderen. Løk er en av de eldste dyrkede grønnsakene her til lands. Kål omtales flere steder. Erter og neper ble dyrket.

Kvann er en flerårig plante med aromatisk duft som vokser naturlig i Norden. Den ble brukt som både mat og medisin. Det er usikkert når man begynte å ha epletrær i landet. Enkelte hadde grønnsakhager.

Selv om hagevekster kanskje ikke utgjorde en stor del av dietten, viser straffene at de var viktige. Frukt, grønnsaker og bær spilte en rolle i middelalderens kosthold. (Kilde: Rebekka Aletta Skaar: «Matkultur i norsk middelalder.» Masteroppgave.)

8.3 Urtehage – urter i middelalderen

I middelalderen ble urter brukt i stor utstrekning. Urter ble brukt som smakstilsetning i matretter og til å bevare maten. Men i større utstrekning enn til matbruk, ble urter brukt som medisin og til velvære. Ville urter har gjennom tidene vært en viktig ressurs, både som mat, materialer og medisin.

8.4 Erfaringer med dyrking av grønnsaker og urter

Dyrking av grønnsaker og urter er i dag en populær og utbredt virksomhet som bør føres videre i Middelalderparken. Det er sikkert flere som vil se dette som en spennende utfordring; å videreføre middelalders praksis og erfaringer på dette området til Oslo i dag. Vi tillater oss å peke på at barn i Gamlebyen barnehage har vært med å dyrke grønnsaker og urter i barnehagen i mange år, som på disse bilder:

Gamlebyen barnehage har en lang tradisjon med å dyrke urter og grønnsaker med barna.

8.5 Urter med røtter i islam og kristendom

Dagens urtehager har blitt utviklet gjennom egyptiske, islamske og kristne tradisjoner. Islamsk tradisjon tilsa en lukket hage med kjølig skygge og vann, med blomster og frukt. De inneholdt ofte roser, sjasmin, liljer, samt frukt som aprikoser og mandler og var innrammet av en hekk – gjerne mynt. Tidlige kristne klostre hadde hager som var inspirert av romersk design, de var geometriske og formelle. Romerne dyrket gjerne planter som rosmarin og laurbær. (Kilde: Elisabeth Østby, Middelalderforeningen i Hedmark.)

9. Befolkningen i Oslo i middelalderen

Dette kan anføres om befolkningen:

1. **Ikke stor befolkning.** På det tidspunkt hvor byen Oslo begynte å bli til, var det ikke så mange mennesker som bodde der. Folketallet var, etter vår målestokk, lavt gjennom hele

middelalderen. Folketallet gikk kraftig ned under Svartedauen i 1348 og 1349, men tok seg så gradvis opp igjen. Det ble allikevel ikke særlig høyt: på 1600-tallet ikke mer enn 5000 innbyggere på 1600-tallet, og i 1801 var det fortsatt bare drøyt 8900 innbyggere.

2. **Livnæring.** Befolkningen livnærte seg primært på handel og håndverk, en del var tilknyttet kirken eller den offentlige forvaltningen. Mange må også ha hatt interesser i landbruk utenfor byen. Det ble holdt mye husdyr, og en del av dem ble nok holdt innenfor bygrensene.
3. **Innvandring.** Allerede i middelalderen hadde Oslo et innslag av innvandrere i befolkningen. En engelskmann var velkjent i Oslos havn. Man vet at biskopen hadde både engelskmenn og tyskere i sin tjeneste. Fra slutten av 1200-tallet vokser antall tyskere, og etter at Hansaen etablerte seg i Oslo ble de et fast innslag. Konflikter rundt forholdet mellom rettigheter og plikter førte til strid mellom tyske kjøpmenn og resten av befolkningen, og det ble flere ganger gitt lover for å regulere dette. Man fikk også regler om utlendingers adgang til å drive håndverk. (Kilde: Middelalderens Oslo. Lokalhistoriewiki.no)

10. Gamlebyen barnehage i dagens flerkulturelle Norge

Gamlebyen barnehage er del av Urtehagen barnehager – en ideell virksomhet – og tilbyr barnehageplass til barn mellom 0 – 6 år. Barnehagen er en krysskulturell barnehage. Her er vi åpne for alle uavhengig av religiøs, kulturell og etnisk bakgrunn.

1. **Eksempel på dagens Norge.** Gamlebyen barnehagen kan ses som eksempel på det flerkulturelle Norge – i historisk forlengelse av det tidligere middelalder-Oslo.
2. **Flerkulturelt mangfold.** Middelalderen var på mange måter dominert av én type religiøs tenkning: katolsk kristendom. I dag er det plass til andre typer religiøs tenkning. Gamlebyen barnehage har islamsk formålsparagraf, godkjent etter barnehageloven. Mange barn er fra innvandrerfamiljer i dagens Norge.
3. **Integrering, inkludering og mangfold**
Barnehagen gjør viktig arbeid med integrering og inkludering. Barnehagen har lang erfaring med å håndtere ulikheter, og hvordan mangfold blant barna synliggjøres i barnehagehverdagen.

11. Flerkulturelt arbeid i barnehagen

Bildene under viser eksempler på flerkulturelt arbeid i Gamlebyen barnehage:

Mangfold i land og bakgrunn.

Barn i barnehagen lager globus, og viser til mange land. Norsk vinter er fin og spennende.

12. Innspill: Urtehagen/Gamlebyen barnehage blir gjerne med i å etablere og drifte dyrehold, Grønnsakhage og Urtehage i Middelalderparken

Urtehagen/Gamlebyen ser dette som en spennende utfordring, der aktuelle tiltak og virksomheter også kan komme Gamlebyen barnehage til gode, i et åpent og allment tilbud med sikring av barnehagens fortsatte drift

Prosjektet er Middelalder-Oslo med aktualitet trukket fram til Oslo i dag. Det går tråder fra det gamle Oslo til dagens virkelighet og bybilde. Middelalder-Oslo var heller ikke isolert, men hentet inspirasjoner, erfaringer, tanker og lærdommer utenfra, slik Oslo gjør det i dag.

Mye lærdom kan senere legges inn i et planlagt større museum, men fritt uteliv i Middelalderparken under åpen himmel, må også bringe videre lærdommer og tradisjoner, som foreslått i dette skriv.

Urtehagen/Gamlebyen barnehage blir gjerne med i å etablere og drifte dyrehold, Grønnsakhage og Urtehagen i Middelalderparken. Barnehagen håper på anledning til dette.